

Ez a különös, a konkrét és az elvont valóságot egyaránt tulajdonának tételező líra, amely egyébként archaikusságával, finom művésziességével az időtlenbe irányul, ugyanazt, pontosabban azt is éneкли, amit mostanság, a század- s ezredforduló táján énekelni szokás: a dolgok elvesztették jelentőségüket, nem a hitelük, iróniájuk az érdekes; a kétely teszi elevenné őket, nem a bizonyosság. „A közös vég elöl futni / Minek, hova, a távolban már szól a / Harsona, tanúskodik Dávid és a Sibylla, / Egy parázsló gally, egy inda, végsőt / Zendülő favilla: Nem kell dönteni?” – olvassuk a *Dies illa*ban. A *Halál-gondola* világra jöttéről korrekt tájékoztatást nyújtó Murányi Yvett szerkesztői hozzáértését és érzékenységet dicséri, hogy a kötet gondolati íve magasabban tetőzik a *Dies illa* ismerős életérzésénél. Az említett verset követő (és a tartalom sorrendjében utolsó előtti) *Mene, tekel* ugyanis egy új kibontakozást villant fel: „Hajnalban / Álmodtam a képményt, szűk torkából ritka / Füst szállt föl, tégláin több réteg / Korom, kettőnkéről írtam egy kérdést / Bele, hatalmasan zúdult a fáradt / Gyűrűbe az első napsugár, tudtam, választ is / Ad vele.” Az ember itt, a válasszal kecsegtető „első napsugár” kontrasztjánál érzi meg igazán a nyers tragédiát – azt, hogy az életől kapott új bólintásra alig engedett reagálni Simon Balázsnak az idő. Elég vigasz-e, hogy a korábban

született versek mégis átadták őt a jövődónek?

KELEMEN LAJOS

(*Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003, 87 oldal, 1100 Ft*)

VÉGH ATTILA:

Tiltott építkezés

Meg lehet-e ragadni a valóságot bőrénél fogva, foggal feltépni, mint egy párnát, s kirázni belőle a tollakat? Megrázni a házakat, kezdve az alapoknál, kihessegetni az embereket a bizonytalan fényre? A házak ridegek, a beszéd is ugyanarról folyik, s az önnön mélységére ébredt világban lassan pásztázza a tekintet az épülő romokat. Apró villanások a horizonton. Az ezredforduló panorámája. Számba vesz mindent; a bizonytalan bizonytalannal, az egyszerűt bizonytalannal egyítve, a logikai relációkat messzemenőkéig feltárva várja, hogy megérkezzen – talán bizonyosságot érőn – „az egyetlen válasz, / amit elkérdeznünk: életünk”.

Végh Attila kötetének nyitó ciklusa, az *Ismerősök a kertben* központi kérdésként a világ megközelíthetőségét, leírhatóságának lehetőségeit firtatja. A beszédes című versek többségében Végh nem keres választ a miértekre: halmozza azokat. Reprezentatív szereplői kivétel nél-

kül (élet)úton lévők; helyüket keresik, változtatják, választják, olyan törvények szerint, amelyekről nekünk (és nekik maguknak is) legfeljebb hozzávetőleges elképzeléseink lehetnek. Közben mindenki végzi a dolgát, s elszenvedi azt, amit rá mért a sors. Végül következetesen a rögzíthetőre szorítkozik; ugyanakkor a postás, a műgyűjtő, a költő, a szobrász kiragadott, körüljárt alakja csak támpont az elrugaszkodáshoz – a mélyebb jelentéstartalom a pragmatika paravánja mögött rejtezik.

A ciklus kiemelkedő darabja a *Pofátlanok*. A házigazda, az esti partit sokallván, melegebb éghajlatra zavarná népes vendégseregét: „Menjetek már a picsába, gondolja / a házigazda frakkban, a bulinak vége, / csak gondoltalak benneteket, marhák, / na jó, egyet-kettőt közületek megírtam, / de ez mégiscsak pofátlanság. Kár volt / örökölni ezt a rohadt házat, gondolja / később. Aztán megbánja. Aztán / megbánja, hogy megbánta. Aztán / azt is.” Végül a ciklusban olvasható kollázst Orbán Ottó *Önnön testéhez* című verséből állította össze, s nem hiába. Testünket, létezésünk arcpírító bizonyosságát, az „ásító tárgyat” felszínre hozva szemünk utolsó pillantást vet a változathatatlanra: „már / nem / hiszed / hogy / világot / teremt / a / kihunyó. / Mire / én / ő / leszek, / már / nem / én / vagyok.”

A második ciklus, az *Oda a családnak* verseiben a válság képei tükrö-

zódnek; az elveszített, fonákjára fordult bizonyosságokat sokoldalúan mutatja be. Az értékítélet érezhetően felerősödik, a személyes hang néhol kíméletlen őszinteséggel reagál a folyamatokra: „Az újságot sárba terítjük, és / mint a szabadság, ráheverünk. / Előbb a pokrócot olvassuk ki. / Amikor tudásunk már egyenlő, / jöhet a testvériség.”

A harmadik ciklusban Li mester oldalán tehetünk néhány rövid utazást, boldogság, bölcsesség, egyebek után kutatva. A rövid prózaversek problematikája mester és tanítvány viszonyára épül. Szerencsénkre a helyszínek változatosak: Kínából könnyen Mátyás király palotájába tévedhetünk. A látogatások megkapó és kivételes epizódjaként még a téli esték unalmát „valami horrorjátékkal” űző mester szobájába is bepillantathatunk, igazi avatottakként (*Beszélgetések Li mesterrel*).

A kötetzáró *Szobamély* verseiben a véges teremtmény önmagából kiindulva rögvést eltéved a végtelenben. Az emberi létezés bizonytalanságát körüljáró, a lélektükröt faggató kísérletek nem vezetnek, csak részszikerekhez. S hogy végül mi marad? Van két elindulás között megérkezés? „Nincs megoldás. Elnyelnek a célok, ha indulsz, / robannak a téték, ha maradsz” (*Nincs*). A mondatok nyitottak, a feltett kérdések nem várnak választ. A szavak pedig nem állnak össze mondatokká.

Az örökléttel naponta élethalálharcot vívó kozmikus remete lakonikus tömörséggel, ha nem is eldönteni, de – ideiglenesen – lezárni igyekszik a vitát, s rögzül a visszavonhatatlan, a tiltás köreit egyetlen ponttá zsugorítva: „Itt élek.”

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(*Parnasszus–FISZ, Budapest, 2003, 72 oldal, 980 Ft*)

CSIKI LÁSZLÓ:

A szótolvaj

Csiki László verseskötetének címét többféleképpen is értelmezhetjük, kijelölve a recenzió lehetséges irányait. Ha hozzáolvassuk a kötet dedikációját, amelyben a szerző unokáinak ajánlja a könyvet, márpedig miért ne olvassunk hozzá, akkor a „szótolvaj” metafora egy mesebeli, gyermekverses, pedagógiai, mitológikus kontextust terít körénk. Ilyenfajta nevelő szövegek valóban szerepelnek a könyvben. Például: „tanítsd, hogy játszva értsen magyarul, / az emberi szót értse mindenek felett / boldog lesz, aki örömet tanul, / tanítsd meg, hogy mi a szeretet” (*Tanító gyermekek*). Azonban a „szótolvaj” maga a költő is lehet. Illetve, Kárpát-medencei szokások szerint deklarálva státuszát: a Költő. Így a könyvcím egyfajta normatív

kiállítás, ars poetica, önreflexió. Ennél mégis többről van szó. A kötet címadó verse, tehát kitüntetett kulcsszövege így szól: „aki egyetlen szót nem bírt kitalálni, / de kettőt összeereszteni már tud”. Ilyen kettősségekből épül fel a kötet; ettől az (ön)ironikus szemlélettől lesz eleven, nyitott és játékos.

Csiki László játékaí igazi játékok, komoly játékok. Életkomoly költemények és halálkomoly versek. A kötet leggyakrabban megidézett költői Kosztolányi Dezső és József Attila. E két név, és a mögöttük meghúzódó képzettársítások egy teljes értelmezői perspektívát nyithatnak meg. Első olvasatra a két költő összerímelve talán rendhagyó, szokatlan, ám ha elolvassuk Kosztolányi érzékeny József Attila-ábrázolását a *Barkochba* című novellában, vagy ha felidézzük magunkban József Attila Kosztolányi halálára írt megrendült versét, akkor kapcsolataink sokkalta természetesebbnek tűnik. Erre a költői egyezésre érzett rá Csiki László is, amikor felnagyította a „testvérünk voltál és lettél apánk” kapcsolatot. Bravúros összerakás például: „hűl már a tea, készül a leltár” (*A szabadító csend*). Jó pár vers alapindületét ez a kapcsolódás adja meg. Ostobaság lenne ezt a társítást elméletté alakítani, és megfeleltetni egymásnak K. D.-t és J. A.-t mint a forma és a tartalom reprezentációját. Csiki sokkal eredetibben számolja fel ezt a lappangó dualizmust: „gyil-